

ROLA WSPÓLNOTOWEGO SYSTEMU EKOZARZĄDZANIA I AUDYTU (EMAS) W PROMOWANIU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W POLSCE

Janusz Myszczyzsyn

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Streszczenie. W artykule prezentuje się ideę Wspólnotowego Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS) oraz doświadczenia polskich organizacji w jego wdrażaniu. Autor wskazuje sposób, korzyści, jakie może przynieść wdrożenie, ale także analizuje bariery i trudności w jego uruchomieniu. W unijnym rejestrze EMAS (stan na 19.12.2008 r.) znajdowało się 4256 organizacji i ponad 6740 obiektów. W porównaniu do Niemiec (1419 organizacji), Hiszpanii (1033 organizacje), czy Włoch (939 organizacji), a nawet Czech (33 organizacje), w rejestrze EMAS jest zaledwie 16 organizacji i 25 obiektów z Polski. Wśród zarejestrowanych organizacji z Polski przeważają firmy duże, brak przedsiębiorstw z sektora MSP. Największa koncentracja wdrożonych systemów EMAS w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców występuje w: Austrii (32 organizacje), Danii i Niemczech (17 organizacji), Włoszech (16 organizacji). W naszym kraju to zaledwie 0,42 organizacje. Badania dowodzą, że system ten w Polsce ciągle jest mało znany, z tego względu promocja jego implementacji wśród organizacji jest celem artykułu.

Spółczesność polskie i decydenci muszą zrozumieć, że prowadzenie zrównoważonego rozwoju jest nieodzowne, aby środowisko życia ludzi, organizmów żywych nie pogarszało się, a jednocześnie, aby gospodarka rozwijała się. Cele te można osiągnąć poprzez implementację systemu EMAS.

Słowa kluczowe: System ekozarządzania i audytu (EMAS), rozwój zrównoważony, Polska, Unia Europejska

WSTĘP

Revolucja przemysłowa zapoczątkowana w Anglii w XVIII w. oznaczała nowy etap w dziejach ludzkości. Wynalazki i innowacje masowo wprowadzane w procesie produkcji wpłynęły na rozwój gospodarczy świata i wyparcie relikwów feudalizmu.

Adres do korespondencji – Corresponding author: Janusz Myszczyzsyn, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Wydział Ekonomiczny, Katedra Ekonomii, ul. Żołnierska 47, 71-210 Szczecin, e-mail: jmyszczyzsyn@zut.edu.pl; Myszczyzsyn@atssi.pl

Człowiek przestał być najważniejszym źródłem energii, tym samym zdolność wykonywania prac wymagających użycia energii ludzkiej przestała być potrzebna, ponieważ maszyny wykonywały te czynności lepiej, szybciej i taniej [Myszczyżyn 2009].

Jak podają Cameroon i Neal [2004] na proces postępującej w wieku XIX industrializacji istotny wpływ miały dwie innowacje: użycie koksu do wytopu żelaza oraz wynalezienie i zastosowanie w różnych dziedzinach gospodarki, maszyny parowej. Powszechne wykorzystanie dorobku ludzkiej myśli pozytywnie wpływało na rozwój przemysłu wydobywczego, hutniczego, włókienniczego. Masowo wykorzystywane były tanie źródła energii, następował szybki wzrost konsumpcji. Procesowi industrializacji towarzyszył także rozwój nowoczesnych metod produkcji w rolnictwie. Dla przykładu – powszechne stało się wykorzystanie nawozów mineralnych, pestycydów, koncentracja i wzrost skali produkcji skutkuje szybkim wzrostem wydajności. Równocześnie w skali dotąd niespotykanej następuje degradacja środowiska naturalnego, ale jak pisze Bratkowski [2003] świat XIX i początków XX w. jest dumny ze swoich osiągnięć, a szczególnie industrializacji, ochrona środowiska naturalnego jest w owym czasie problemem ubocznym.

Opamiętanie połączone z działaniem, przyszło w końcu lat sześćdziesiątych XX w., choć jak podają Malicki i Dreszczyk [2001] czy Runowski [2001] człowiek potrafił już wcześniej łączyć procesy produkcyjne z ochroną środowiska, ale działania takie często wymagały poniesienia dodatkowych kosztów, co mogło prowadzić do spadku zysków.

Wobec dalszej degradacji środowiska naturalnego i wzrostu zagrożeń kryzysem ekologicznym powstały programy i koncepcje naprawy istniejącej sytuacji [Wiatrak, 2000]. Jedną z tych koncepcji jest koncepcja zrównoważonego rozwoju. Termin „sustainable development” pojawił się w Raplocie Brundtland („Nasza Wspólna Przyszłość” („Our Common Future”) w 1987 r. Owocem konferencji ONZ w Rio de Janeiro (1992 r.) było przyjęcie globalnego programu działań, zwanego Agendą 21. Wobec takich wyzwań już w roku 1993 Parlament Europejski i Rada UE przyjęły pierwsze rozporządzenie dotyczące systemu ekzarządzania i audytu (Eco-Management and Audit Scheme), który jest dobrowolny i wykracza poza krajowe normy dotyczące ochrony środowiska.

Celem artykułu jest przedstawienie istoty i zasad funkcjonowania Wspólnotowego Systemu Zarządzania i Audytu (EMAS) w krajach członkowskich UE, a szczególnie w Polsce oraz ocena funkcjonowania systemu i działań planowanych w przyszłości mających wpływ na wzrost świadomości społeczeństwa na temat zrównoważonego rozwoju w naszym kraju.

Autor przyjmuje hipotezę badawczą, że implementacja systemu EMAS istotnie zwiększa świadomość kadry zarządzającej i pracowników co do konieczności ochrony środowiska naturalnego w aspekcie osiągania celów biznesowych, wywiera korzystny wpływ na wzrost innowacyjności i konkurencyjności. Instytucje posiadające system EMAS przyczyniają się do poprawy stanu naturalnego środowiska życia ludzi i innych organizmów żywych, dbając jednocześnie o rozwój biznesu.

METODA BADAŃ

Przedmiotem analizy jest funkcjonowanie systemu EMAS w UE i w Polsce.

Podstawę analizy stanowią materiały wtórne, wśród których znalazły się m.in.:

- rozporządzenia i biuletyny informacyjne Komisji Europejskiej, dotyczące zasad funkcjonowania Wspólnotowego Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS);
- publikacje i dane statystyczne Komisji Europejskiej dotyczące systemu EMAS;
- opracowania Ministerstwa Ochrony Środowiska,
- deklaracje środowiskowe organizacji zarejestrowanych w systemie EMAS;
- literatura przedmiotu.

Autor wykorzystał również materiały pierwotne – wywiady i ankiety z przedstawicielami organizacji, które posiadają wdrożony system EMAS. Badania dotyczyły oceny procedur, korzyści i głównych barier we wdrażaniu.

W pracy wykorzystano metodę opisową oraz analizę porównawczą, które umożliwiły weryfikację hipotezy badawczej.

ISTOTA SYSTEMU EMAS

Proces wprowadzania instrumentów stosowanych dobrowolnie przez organizacje, zastępujących do pewnego stopnia, tradycyjny system nakazowo-zakazowy został zapoczątkowany w UE jeszcze w latach 80 XX w. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w dokumentach programowych UE, m.in. w 5. Wspólnotowym Programie Działania na Rzecz Środowiska pt. „W stronę zrównoważonego rozwoju” („Towards sustainability”) opublikowanym w 1993 r. Za priorytetowe dziedziny uznano m.in.: zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi, zintegrowane zwalczanie zanieczyszczeń i zapobieganie powstawaniu odpadów, ograniczenie zużycia energii nieodnawialnej, kompleksowe działania na rzecz poprawy środowiska na terenach miejskich, podniesienie poziomu zdrowotności i bezpieczeństwa publicznego, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń ze strony przemysłu i instalacji jądrowych. Główną uwagę poświęcono pięciu sektorom wpływającym w istotny sposób na środowisko, czyli: przemysłowi, energetyce, transportowi, rolnictwu i turystyce (Fifth European Community environment programme: towards sustainability)¹.

W tym samym roku Parlament Europejski i Rada UE przyjęły pierwsze rozporządzenie EMAS (Rozporządzenie Rady (EWG) 1836/1993)². Zgodnie z ww. rozporządzeniem system EMAS (jako dobrowolny) kierowany był do spółek sektora przemysłowego.

W 2001 r. opublikowano zweryfikowane Rozporządzenie nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 r., dopuszczające dobrowolny udział organizacji (nie tylko przedsiębiorców) w Systemie Ekozarządzania i Audytu (EMAS)³.

¹Dz.U. C 138 z 17.5.1993 r., Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 1 February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development – A European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development.

²Dz.U. L 168 z 10.7.1993 r.; Council Regulation (EEC) No 1836/93 of 29 June 1993 allowing voluntary participation by companies in the industrial sector in a Community eco-management and audit scheme.

³Dz.U. L 114 z 24.04.2001 r., Rozporządzenie (WE) nr 761/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 marca 2001 r. dopuszczające dobrowolny udział organizacji w systemie zarządzania środowiskiem i audytu środowiskowego we Wspólnocie (EMAS).

Taka zmiana miała na celu zachęcenie różnych organizacji do ciągłej poprawy swojej działalności na rzecz środowiska poprzez przestrzeganie norm i przepisów ochrony środowiska, a także poprzez wprowadzanie niezbędnych zmian wzorców produkcji i konsumpcji na bardziej zrównoważone.

Rejestracja w systemie EMAS w żaden sposób nie zwalnia organizacji z obowiązku przestrzegania przepisów czy norm krajowych, potwierdzonych choćby systemem zarządzania środowiskowego ISO 14001. Zasadniczym założeniem systemu EMAS jest dostrzeżenie i nagradzanie tych organizacji, które dobrowolnie wychodzą poza zakres minimalnej zgodności z przepisami i w sposób stały poprawiają efekty swojej działalności środowiskowej.

Szósty Program Działania na Rzecz Środowiska Unii Europejskiej przyjęty w 2002 r., podkreśla rolę systemu EMAS jako narzędzia, które pomaga organizacjom w przestrzeganiu przepisów ochrony środowiska, a także we wprowadzaniu niezbędnych zmian wzorców produkcji i konsumpcji na bardziej zrównoważone⁴.

Z dniem 1 maja 2004 r. Rozporządzenie EMAS zaczęło obowiązywać również w naszym kraju. Jego wymagania w stosunku do państw członkowskich zostały sformułowane na poziomie ogólności, dającym możliwość zbudowania infrastruktury administracyjnej odpowiadającej specyfice każdego z państw.

W Polsce system EMAS opiera się (poza samym Rozporządzeniem EMAS) na ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS)⁵ oraz kilku aktach wykonawczych.

Udział w systemie jest dobrowolny i dostępny dla wszelkiego rodzaju organizacji obejmujących instytucje i przedsiębiorstwa zarówno komercyjne, jak i te działające w formule non-profit, które dążąc do realizacji założonych celów (w tym biznesowych), prowadzą działalność zgodną z ideą rozwoju zrównoważonego.

W odniesieniu do powszechnie znanego systemu zarządzania środowiskowego ISO 14001 system EMAS dodaje cztery elementy:

- 1) stałą poprawę działalności prośrodowiskowej,
- 2) zgodność z prawodawstwem dotyczącym ochrony środowiska gwarantowaną przez udział w systemie organów administracji,
- 3) powszechny dostęp opinii publicznej poprzez jawne publikacje deklaracji i raportów środowiskowych
- 4) zaangażowanie pracowników.

Dodatkowo rozporządzenie EMAS wprowadziło nowy element, który zwiększa atrakcyjność rejestracji w systemie – logo EMAS. Obecnie istnieją 3 wersje logo EMAS.

Logo w wersji 1 – świadczy o tym, że w organizacji wdrożony jest system zarządzania środowiskowego zgodny z wymaganiami EMAS. Wersja ta może być stosowana na papierze firmowym, tablicach informacyjnych, zaproszeniach, na stronach internetowych, plakatach, środkach transportu itp. (rys. 1).

⁴Dz.U. L 242 z 10.09.200 r., Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego.

⁵Dz.U. Nr 70 poz. 631 z późn. zm., z 12.03.2004 r., *O krajowym systemie ekozarządzania i audytu (EMAS)*.

Rys. 1. Logo EMAS w wersji 1
Fig. 1. EMAS Logo Version 1
Źródło: <http://www.emas.mos.gov.pl>
Source: <http://www.emas.mos.gov.pl>

Logo w wersji 2 – świadczy o tym, że informacja oznaczona tym logo została sprawdzona i zatwierdzona przez niezależnego weryfikatora środowiskowego i może być stosowana na deklaracji środowiskowej, na opisach produktów, na instrukcjach obsługi, w materiałach reklamowych itp. (rys. 2).

Rys. 2. Logo EMAS w wersji 2
Fig. 2. EMAS Logo Version 2
Źródło: <http://www.emas.mos.gov.pl>
Source: <http://www.emas.mos.gov.pl>

Logo w wersji 3 – może być stosowane do promocji systemu przez podmiot, który nie jest zarejestrowany w systemie EMAS. Wersja ta może być stosowana w materiałach promocyjnych, publikacjach, książkach o tematyce związanej z EMAS (rys. 3).

Rys. 3. Logo EMAS w wersji 3
Fig. 3. EMAS Logo Version 3
Źródło: <http://www.emas.mos.gov.pl>
Source: <http://www.emas.mos.gov.pl>

WYNIKI BADAŃ

W unijnym rejestrze EMAS, (stan na 19.12.2008 r.)⁶ znajdowało się 4256 organizacji i ponad 6740 obiektów⁷.

Niekwestionowanym liderem są Niemcy, gdzie liczba zarejestrowanych organizacji wynosi 1419 organizacji i 1858 obiektów (tabela 1, rys. 4).

Tabela 1. Liczba organizacji i obiektów EMAS w wybranych krajach UE i EOG (stan na 19.12.2008 r.)
Table 1. Number of EMAS organizations and sites in selected EU and EEA countries (as of 19.12.2008 r.)

Kraj	Organizacje	Obiekty
Austria	261	507
Belgia	46	360
Czechy	33	35
Dania	93	234
Finlandia	42	49
Francja	12	12
Hiszpania	1033	1254
Niemcy	1419	1858
Norwegia	23	23
Polska	12	12
Portugalia	77	82
Węgry	17	20
Wlk. Brytania	71	368
Włochy	939	1328

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm

Source: Develop their own on the basis of: The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm

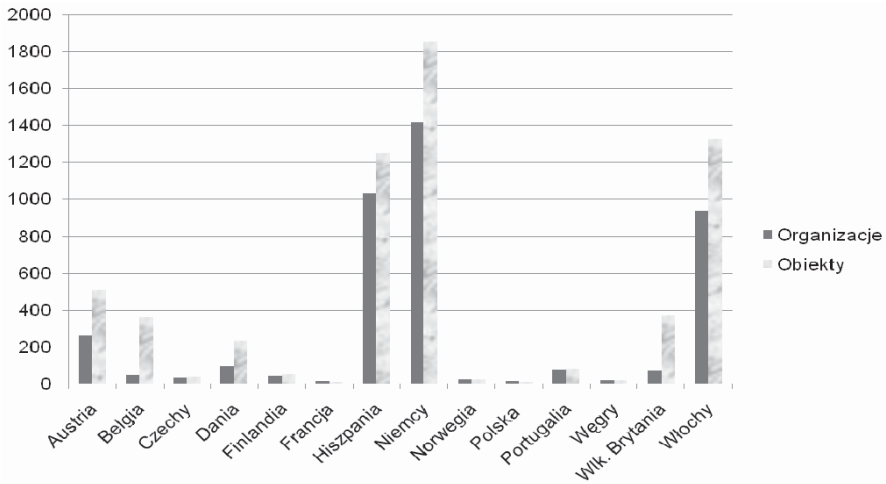
Niewiele mniej organizacji posiada system EMAS w Hiszpanii (ponad 1000) czy we Włoszech (ponad 930) (tab. 1, rys. 4). Poza Austrią (ponad 260 organizacji) pozostali członkowie UE posiadają zarejestrowanych po kilkadziesiąt organizacji (Dania, Wielka Brytania, Portugalia, Belgia, Finlandia).

Spośród „starych członków” UE najmniej zarejestrowanych firm w systemie EMAS posiada Francja – zaledwie 12 organizacji. Spośród państw przyjętych do UE w 2004 r. zdecydowanym liderem są Czechy: 33 zarejestrowane organizacje.

Wymownym wskaźnikiem, który określa zaangażowanie poszczególnych krajów członkowskich w popularyzację i implementację systemu EMAS, a tym samym idei zrównoważonego rozwoju jest liczba organizacji/obiektów posiadających taki system w przeliczeniu na 1 milion mieszkańców (tab. 2).

⁶Najnowsze dane (stan na 31.03.2009 r.) to 4331 organizacji i ponad 6896 obiektów.

⁷Rejestr zawiera obok krajów członkowskich UE także kraje Europejski Obszar Gospodarczy, EOG (ang. *European Economic Area*, EEA) czyli: Norwegię, Islandię i Lichtenstein.

Rys. 4. Liczba organizacji i obiektów EMAS w wybranych krajach UE i EOG (stan na 19.12.2008 r.)

Fig. 4. Number of EMAS organizations and sites in selected EU and EEA countries (as of 19.12.2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm

Source: Develop their own on the basis of: The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm

Porównania pozwalają wskazać, że największa koncentracja wdrożonych systemów EMAS w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców danego kraju występuje w:

- Austrii (32 organizacje, 62 obiekty);
- Danii (17 organizacji, 43 obiekty);
- Niemczech (17 organizacji, 22 obiekty)
- Włoszech (16 organizacji, 23 obiekty).

Biorąc pod uwagę strukturę sektorową gospodarek system EMAS wdrożono głównie w sektorach (tab. 3):

1. Ścieki i wywóz odpadów (272 organizacje);
2. Organizacje publiczne (268 organizacji);
3. Branża spożywcza (264 organizacje);
4. Branża chemiczna (262 organizacje).

W Polsce system EMAS (stan na 31.03.2009 r.) wdrożyło 16 firm. Wśród nich znajdują się m.in. elektrownie węglowe, elektrociepłownie, inne duże zakłady przemysłowe (np. Arctic Paper Kostrzyn S.A.), które z racji wykonywanej działalności i stosowania jako paliwa węgla kamiennego w środowisku lokalnym uważane były za uciążliwe dla środowiska⁸.

⁸Raport środowiskowy 2007 EMAS, Arctic Paper Kostrzyn S.A. – po zastąpieniu węgla kamiennego gazem ziemnym obniżono m.in. emisję pyłów o 90% , a gazów cieplarnianych o 50%.

Tabela 2. Liczba organizacji/obiektów posiadających wdrożony system EMAS w wybranych krajach członkowskich UE i EOG na 1 mln mieszkańców (stan na 19.12.2008 r.)

Table 2. Number of organizations / sites that have implemented EMAS system in selected EU Member States and EEA on 1 million inhabitants (as of 19.12.2008 r.)

Kraj	Organizacje	Obiekty
Austria	32,10	62,35
Belgia	4,47	35
Czechy	3,23	3,43
Dania	17,24	43,37
Finlandia	8,1	9,44
Francja	0,2	0,2
Hiszpania	25,2	30,5
Niemcy	17,23	22,57
Norwegia	5,1	5,1
Polska	0,31	0,31
Portugalia	7,26	7,68
Węgry	1,68	1,98
Wlk. Brytania	1,21	6,27
Włochy	16,2	22,92

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Organziations per one milion inhabitants http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/articles_en.htm

Source: Develop their own on the basis of: Organziations per one milion inhabitants http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/articles_en.htm

Tabela 3. Liczba wdrożeń systemu EMAS w wybranych sektorach gospodarki krajów członkowskich UE

Table 3. Number of EMAS implementation in selected sectors of the economy in the EU Member States

Sektor	Liczba organizacji (czerwiec 2007)	Liczba organizacji (styczeń 2008)
Chemiczny	264	262
Spożywczy i napoje	263	264
Ścieki i wywóz odpadów	255	272
Metalowy (z wyj. wytwarzania maszyn i urządzeń)	232	248
Elektryczny, gazowy, pary i gorącej wody	191	208
Hotele i restauracje	228	236
Organizacje publiczne	210	268
Inne działalności (usługowe)	171	191
Edukacja	152	156

Źródło: The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm; EMAS Newsletter, No 1/2008, The European Eco-Management and andaudit scheme.

Source: The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm; EMAS Newsletter, No 1/2008, The European Eco-Management and andaudit scheme.

Są również organizacje publiczne, które chcą promować ideę zrównoważonego rozwoju np. Przedsiębiorstwo Wód i Kanalizacji, czy Urząd Miejski.

Organizacje, wdrażające system EMAS w swoich deklaracjach środowiskowych zakładają określone cele środowiskowe. Koncentrują się głównie na⁹:

1. Redukcji zanieczyszczeń do powietrza i wody.
2. Optymalizacji zużycia wody.
3. Redukcji hałasu i wibracji.
4. Zapobieganiu zanieczyszczeniom, racjonalnej gospodarki odpadami.
5. Obniżaniu zużycia surowców w tym surowców nieodnawialnych (np. poprzez użycie biomasy).
6. Usunięcia niebezpiecznych materiałów (azbestu, eternitu).
7. Nowych nasadzeniach drzew, trawników, rekultywacji terenów.
8. Współpracy z samorządami lokalnymi, społecznością w celu szerzenia polityki ochrony zasobów naturalnych.

Ważnym celem jest także wzrost świadomości załogi w realizacji poszczególnych zadań dotyczących ochrony środowiska. Przejawia się to poprzez uczestnictwo w szkoleniach, certyfikacji, bieżącym funkcjonowaniu firmy, a także polepszeniu warunków pracy (np. poprzez zmniejszenie natężenia hałasu).

Tworzone deklaracje środowiskowe są ważne 3 lata (często są aktualizowane każdego roku) i muszą określać cele środowiskowe.

Jak wskazują badania własne autora (w firmach, które wdrożyły EMAS) obok poniesienia kosztów różnego rodzaju inwestycji, publicznego ujawnienia danych, zawartych w deklaracji środowiskowej, organizacje muszą na bieżąco monitorować i realizować zakładane cele środowiskowe i zakładać kolejne cele, raportować wykonanie zakładanych zadań. Z drugiej strony świadczy to o dojrzałości i odpowiedzialności zarządów, kierownictwa i załogi.

Wśród korzyści z wdrożenia systemu wskazywano:

1. Oszczędność surowców – niższe koszty produkcji, a tym samym wzrost efektywności ekonomicznej.
2. Wzrost komfortu pracy dla pracowników (poprawa jakości środowiska pracy, wzrost zaangażowania, wzrost zdolności pracy zespołowej).
3. Implementację innowacji (nowe urządzenia, maszyny).
4. Wzrost konkurencyjności – poprzez zastosowanie nowszych technologii.
5. Inny (pozytywny) odbiór społeczności lokalnej.
6. Prestiż w otoczeniu zewnętrznym – lepsze kontakty z organami kontroli środowiska, lepszy (ekologiczny) produkt.
7. Wysokiej jakości zarządzanie środowiskowe.
8. Zapewnienie lepszych warunków życia dla otoczenia w tym społeczności lokalnej.

Wymienione wyżej korzyści pozwalają pozytywnie zweryfikować postawione hipotezy badawcze.

⁹Na podstawie deklaracji środowiskowych firm, posiadających wdrożony system EMAS

Mimo jednak wyraźnych korzyści działania mające na celu realizację zawartych w deklaracjach środowiskowych zobowiązań wymagają poniesienia kosztów, które w danym czasie mogą być znaczne.

Respondenci wskazywali także, że mimo korzyści z wdrożenia, system EMAS jest w Polsce mało znany, a instytucje państwowe w zasadzie nie preferują firm, które realizują ideę zrównoważonego rozwoju, ponadto w sposób niewystarczający prowadzona jest polityka informacyjna dotycząca systemu. Dla przykładu logo EMAS, które może być wykorzystywane w materiałach marketingowych jest mało znane w społeczeństwie polskim, nawet obywatelom z wykształceniem wyższym. Brak jest zachęt ze strony sektora publicznego, który promowałby produkty ekologiczne poprzez dostosowania praktyk zamówień publicznych (Komunikat Komisji Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów dotyczący planu działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej, 2008 r.)¹⁰. Ponadto, zmiany kompetencji odnośnie odpowiedzialności ze strony organów państwowych nie mogły wpłynąć korzystnie na rozpowszechnienie systemu w naszym kraju.

Dowodem na to są statystyki, które potwierdzają, że w roku 2009 (do końca lutego 2009 r.) zostało przyjętych do systemu EMAS około 40 organizacji (głównie włoskich, niemieckich, hiszpańskich ale także czeskich i węgierskich, belgijskich)¹¹, polskich organizacji brak.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Człowiek i jego ingerencja w naturalne środowisko stanowi nieustanne zagrożenie dla otaczających go roślin, zwierząt i mikroorganizmów, atmosfery, co w konsekwencji obraca się przeciw temuż człowiekowi. Przyczyną tego zagrożenia jest nieprawidłowe planowanie przestrzenne, użycie starych technologii, zaniechanie inwestycji, użycie (tańszych) ale nieekologicznych paliw, użytkowanie gruntów w sposób marnotrawny, nadmierne połowy oraz intensywna hodowla zwierząt, która związana jest ze wzmożonym stosowaniem pestycydów, itd.

W naszym kraju w dalszym ciągu wdrażanie systemów, programów, które jest dobre wolne nie zdaje egzaminu, co obrazuje liczba wdrożeń systemu EMAS.

Aktywność polskich firm przejawiająca się w implementacji systemu EMAS jest bardzo niska. Do końca marca 2009 r. mieliśmy zaledwie 16 wdrożeń. Dla porównania system zarządzania środowiskowego oparty na normie ISO 14001 wdrożyło w Polsce niemal 1000 organizacji – przed akcesją do Unii Europejskiej norma ta stanowiła dla polskich organizacji jedyną podstawę certyfikacji systemu zarządzania środowiskowego. Mimo uproszczonej ścieżki dla organizacji, które już posiadają system ISO 14001, odzew ze strony gospodarki jest mierny.

¹⁰Państwa członkowskie mają dużą swobodę w określaniu zachęt do wdrażania systemów ochrony środowiska naturalnego, w tym i EMAS.

¹¹http://ec.europa.eu/environment/emas/registration/new_organisations_en.htm.

Ministerstwo Ochrony Środowiska w dokumencie „Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016” wskazuje na kierunki działań zmierzających do upowszechnienia systemu EMAS. Choć zakłada określony cel, aby w kolejnych latach upowszechnić system EMAS, nie wskazuje sposobów i środków.

Aby idea zrównoważonego rozwoju, stała się powszechnym trendem wymaga ciągle podnoszenia świadomości i zarządów firm, ale także edukacji całego społeczeństwa.

Nieodzownym staje się większe zaangażowanie instytucji państwowych, samorządowych, a także środowiska naukowego w promowaniu idei, a także systemu EMAS. System jest ciągle mało znany i rozpowszechniony w sektorze dużych firm produkcyjnych (elektrownie, elektrociepłownie), niemal nieznan w sektorze MSP, rolnictwie, instytucjach publicznych.

Wymownymi i skutecznymi sposobami promowania idei zrównoważonego rozwoju są inicjatywy podejmowane przez firmy posiadające wdrożony system EMAS, przy wsparciu instytucji publicznych. Dobrym przykładem takiego działania, jest niemiecki projekt „Inicjatywa na rzecz racjonalizacji zużycia energii 2007–2009”. Celem projektu, w którym uczestniczy organizacja non-profit „Foerderkreis Umweltschutz in Unterfranken”, Ministerstwo Środowiska, Zdrowia Publicznego i Ochrony Konsumenta Bawarii oraz sieć 180 firm działających na rzecz lepszego zarządzania środowiskowego jest debata, w której firmy przedstawiają innym przedsiębiorstwom, instytucjom własne, najlepsze praktyki w dziedzinie redukcji emisji dwutlenku węgla.

System EMAS, może w przyszłości odegrać ważną rolę w realizacji zrównoważonego rozwoju także w społeczeństwie polskim, bo daje on wyraźne korzyści firmom, organom administracji, społeczności lokalnej a także całemu społeczeństwu. Można oczekiwać, że zapowiedź Rady UE dotycząca korekty, której celem będzie zwiększenie udziału przedsiębiorstw i ograniczenie obciążenia i kosztów administracyjnych dla MSP przyniesie pożądane skutki w postaci zwiększonej liczby wdrożeń Wspólnotowego Systemu Zarządzania i Audytu EMAS.

LITERATURA

- Bratkowski S., 2003, Nowa historia cywilizacji. Dzieje banków, bankierów, obrotu pieniężnego, Wydawnictwo serii „Biblioteka Nowoczesności”, Warszawa.
- Cameroon R., Neal L., 2004, Historia gospodarcza świata. Od czasów paleolitu do czasów najnowszych, KiW, Warszawa.
- Europa w ruchu. Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Prasy i Komunikacji, 2006, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/55/index_pl.htm, Luksemburg,
- Raport środowiskowy 2007 EMAS, Arctic Paper Kostrzyn S.A.
- EMAS – baza organizacji, <http://www.emas.mos.gov.pl/web/act/changeCategory.htm>
- EMAS Newsletter, No 1/2008, The European Eco-Management and audit scheme
- EMAS Statistics evolution of organizations and sites, Quarterly data in: http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/presentation_en.htm;
- Fifth European Community environment programme: towards sustainability, <http://europa.eu/scad-plus/leg/en/lvb/l28062.htm>
- The European Eco-Management and andaudit scheme, Performance, Credibility, Transparency; Komunikat Komisji Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów dotyczący planu działania na rzecz zrównoważo-

- nej konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej; 2008, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela.
- Malicki M., Dreszczyk E., 2001, Bezpieczeństwo środowiska na terenach niezurbanizowanych [w:] red. Kłodziński M., Gospodarka, człowiek, środowisko na obszarach wiejskich, Polska Akademia Nauk, WFOŚiGW województwa zachodniopomorskiego, AR w Szczecinie, Warszawa,
- Myszczyzyn J., 2009, Maszyna parowa a rozwój gospodarczy świata, Wiedza i Edukacja – świat wirtualnej nauki, <http://wiedzaiedukacja.eu/archives/12321>
- Organizations per one million inhabitants http://ec.europa.eu/environment/emas/documents/articles_en.htm
- Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016; 2008, Ministerstwo Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Runowski H., 2001, Zrównoważony rozwój gospodarstw i przedsiębiorstw rolniczych [w:] red. Kłodziński M., Gospodarka, człowiek, środowisko na obszarach wiejskich, Polska Akademia Nauk, WFOŚiGW województwa zachodniopomorskiego, AR w Szczecinie, Warszawa.
- Wiatrak A., 2000, Założenia i polityka zrównoważonego rozwoju rolnictwa [w]: Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, nr 40 (2000), Wydawnictwo SGGW, Warszawa.

THE ROLE OF THE ECO-MANAGEMENT AND AUDIT SCHEME (EMAS) IN THE PROMOTION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN POLAND

Abstract. This paper presents the idea of the Community Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) and the experience of Polish organizations in its implementation. The author shows how, the benefits of implementation, but also examines the barriers and difficulties in its start-up. In the EU register of EMAS (as of 19.12.2008) there were 4256 organizations and over 6740 objects.

In comparison to Germany (1419 organization), Spain (1033 organizations), or Italy (939 organizations), and even Czech (33 organizations), in the EMAS register is only 16 organizations and 25 objects from Poland. Among the organizations registered with the Polish company predominantly large companies with the lack of the SME sector. The largest concentration of EMAS systems implemented in terms of 1 million inhabitants is present in Austria (32 organizations), Denmark and Germany (17 organizations), Italy (16 organizations). Our country is only 0.42 organizations. Research shows that this system in Poland is still not known, therefore the promotion of its implementation in the organization, is an objective article.

Polish society and policy-makers must understand, for sustainable development is essential to the life of humans, living organisms are not exacerbated, and at the same time, the economy developed. These objectives can be achieved through the implementation of EMAS.

Key words: Eco-Management and Audit Scheme (EMAS), sustainable development, Poland, European Union

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 09.10.2009